

Nr 223.

Av herr **Eriesson, Carl Eric**, och herr **Ohlon**, i anledning av
*Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Naviga-
tionsskolorna: Avlöningar.*

I statsverkspropositionen har Kungl. Majt under tionde huvudtiteln, punkt 17 (Navigationsskolorna: Avlöningar), upptagit en anslagspost å 50 000 kronor för anordnande av förberedande kurser vid några av navigationsskolorna. Anslaget är avsett att möjliggöra en förbättring av navigationsskoleundervisningen i syfte att motverka den allvarliga brist på befäl för den svenska handelsflottan som på de senaste åren tilltagit på ett oroande sätt. Att en ny anslagspost för ett ändamål av ifrågavarande natur under nu rådande ekonomiska situation över huvud taget upptagits, vittnar om i vilken hög grad förhållandenas tryck gjort sig märkbart. Ehuru befälsbristen ingalunda är det enda motivet för kravet på en förbättrad navigations-skoleutbildning, företer den för närvarande en utvecklingstendens som påkallar den allra största uppmärksamhet och som jämväl i detta sammanhang kräver allvarligt beaktande. Det är väl känt, att de svenska handelsfartygen på senare tid kunnat hållas i gång i erforderlig utsträckning allenast tack vare tillgång till ett stort antal utländska befälspersoner och med hjälp av, låt vara i allmänhet praktiskt erfarna och dugliga, men i betydande utsträckning obehöriga svenskar i avsaknad av föreskriven teoretisk utbildning och utan författningsenliga behörighetsbevis. I en av kommerskollegium till handelsministern nyligen överlämnad utredning har Sveriges redareförening uppgivit, att icke mindre än 156 utlänningar vid viss tidpunkt 1949 voro anställda såsom befäl enbart å sådana svenska fartyg som vore sysselsatta i fart mellan utomsvenska hamnar. I anslutning därtill har kommerskollegium redogjort för utvecklingen av de s. k. bristmönstringarna, d. v. s. påmönstring såsom fartygs- eller maskinbefäl av personer med lägre behörighet än som i vederbörande tjänsteställning fordras enligt befälsförordningen eller rent av utan befälsbehörighet över huvud taget; enligt en sammanställning av tillgängliga uppgifter har antalet dylika bristmönstringar under de senaste fem åren företett en brant stigande kurva. Sålunda hade antalet »på bristen» mönstrade styrmän och lägre fartygsbefäl, vilket 1945 utgjorde omkring 120, nästföljande år tredubblats (367) och 1947 ytterligare ökat till det dubbla (717) samt under 1948 och 1949 fortsatt att stiga, så att antalet »på bristen» mönstrade styrmän m. fl. sistförflutna år torde ha uppgått till omkring 900 eller än mer. Enligt samma statistik uppgingo »på

bristen» mönstrade personer tillhörande maskinbefälet 1945 till omkring 320, vilken siffra mer än fördubblades under 1946 (706) och 1947 steg med över en tredjedel av det föregående årets antal (965); 1948 hade antalet ytterligare ökat (1 129), och för 1949 torde det uppgå till en minst lika hög siffra.

Det säger sig självt, att ett dylikt sakernas tillstånd icke kan lämnas obeaktat av statsmakterna. Vad navigationsskoleundervisningen beträffar, utgör den ett betydelsefullt led i sammanhanget, bland annat i så måtto att nuvarande ordning lämnar ett otillfredsställande resultat till följd av att ett alltför stort antal elever antingen kuggas i examen eller under utbildningens gång lämna skolorna. Handelsministern konstaterar i propositionen, att en av anledningarna härtill är att söka i den mycket ojämna bildningsnivå, som eleverna förete vid undervisningens början och som nödvändiggör, att en avsevärd del av utbildningstiden måste ägnas åt att bibringa en del av eleverna elementära hjälpkunskaper till nackdel för den egentliga fackutbildningen. Detta missförhållande har handelsministern i likhet med kommerskollegium funnit kunna avhjälpas genom inrättande av förberedande kurser i navigationsskolorna, vilket för övrigt var ett av de få med allmänt gillande mottagna förslag som framgingo ur 1943 års sjöbefälssakkunnigas mycket omstridda utredning.

Det är alltså mycket naturligt, att regeringen funnit sig böra framlägga förslag i syfte att realisera denna tanke. Det sätt, på vilket detta enligt statsverkspropositionen skulle ske, är emellertid i så hög grad otillfredsställande att man nödgas ifrågasätta, om den tilltänkta medelsanvisningen över huvud taget tjänar något ändamål. Det framgår av propositionen, att det belopp handelsministern föreslagit (50 000 kronor) icke räcker till för anordnande av förberedande kurser vid mer än ett par av de fem navigations-skolorna. Av de redovisade kostnadsberäkningarna framgår, att för dylika klasser i samtliga skolor skulle erfordras ytterligare 23 000 kronor. För att av hänsyn till statens finanser spara denna obetydliga summa skulle man alltså införa en ordning med så stora och i ögonen fallande nackdelar att man med fullt fog kan draga i tvivelsmål, om fördelarna ens tillnärmelsevis skulle uppväga dem. Det ligger i öppen dag, att det både ur skolornas synpunkt och för elevernas vidkommande måste te sig mycket olämpligt att skapa en ordning som måste medföra, att utbildningen vid vissa skolor skulle bli väsentligt sämre än vid andra.

Härtill kommer en rad andra olägenheter, bland annat den att systemet skulle hindra eller omöjliggöra den rörlighet i fråga om elevplaceringen som kännetecknar navigationsskolorna, i det att exempelvis elever från en skola hänvisas till en annan, där det finns bättre plats, eller att elever, som genomgått den lägre kursen vid en skola, senare, eventuellt efter tjänstgöring till sjöss, begagna sig av fortsatt undervisning och ta examen vid en annan skola. Även bortsett från dylika konsekvenser förefaller det uppenbart, att

det, med de få skolor vi ha och med det förhållandevis ringa antal elever det i allt är fråga om, icke kan vara rationellt att för en bagatellartad besparing bryta sönder enhetligheten inom navigationsskoleväsendet. Det felande beloppet är så ringa, att anslaget utan betänkligheter borde kunna höjas så att det räcker till genomförandet av denna mycket blygsamma reform vid samtliga fem skolor.

Ett mera ingående studium av vad handelsministern anfört under ifrågasvarande anslagspunkt ger anledning till spörsmålet, om det kan vara försvarligt, att riksdagen låter det stanna vid en medelsanvisning, som icke lämnar utrymme för mer än en så begränsad förbättring som de förberedande kurserna utgöra, även om sådana anordnas vid samtliga skolor. Det må i detta sammanhang erinras om att handelsministern vid förra årets riksdag i ett interpellationssvar tillkännagav sitt intresse för frågan om navigationsskoleutbildningens reformering och därvid antydde ett provisoriskt program, som i avvaktan på bättre tider skulle kunna för ett förhållandevis ringa belopp åstadkomma väsentliga förbättringar.

Detta program finns också redovisat i statsverkspropositionen under ifrågasvarande punkt, och då man ser, för vilken ringa kostnad de åsyftade förbättringarna skulle kunna åvägabringas (i allt omkring 100 000 kronor under nästkommande budgetår), har man anledning fråga sig, om icke detta är vad handelsministern för sin del skulle hava velat anse skäligt, om han icke funnit de statsfinansiella hindren så stora. Detta är ju en avvägningsfråga, men med hänsyn tagen till sjöfartens stora betydelse i nationalbudgeten synes det icke rimligt, att för densamma mycket viktiga och på lång sikt verkningsfulla åtgärder försummas på grund av hänsynstagande till det aktuella statsfinansiella läget. Det bör i detta sammanhang även hållas i minne, att sjöbefälsutbildningen kräver avsevärd tid, varför åtgärder på området icke kunna utöva någon verkan förrän efter flera år. Det är för den skull angeläget att icke försitta någon tid.

Det provisorium, som här åsyftas, utgöres av ett begränsat reformprogram av följande innebörd. I samband med införandet av de förberedande kurserna och genom dubbling av övermaskinistklassen i Göteborg (vilket kommerskollegium i detta sammanhang föreslagit) skulle det bli möjligt att tillgodose från sjöfartsnäringens sida framkomna önskemål om en omläggning av läsåret, så att vissa klasser skulle kunna börja på vårterminen och vissa på höstterminen (vilket anses kunna verksamt bidra till rekryteringen). Samtidigt skulle läsåret förlängas i viss utsträckning för möjliggörande av någon ökning av lästiden. Genom dessa åtgärder skulle en grundval erhållas för en rationalisering av kursplaneringen som på alla håll ansetts i hög grad påkallad. I anslutning härtill skulle vissa reformer beträffande den lägre sjöbefälsutbildningen (för 1:a klass skeppare och 3:e klass maskinister) kunna genomföras.

Genom de sålunda skisserade reformerna skulle man visserligen inte på

långt när öppna den omdaning av navigationsskoleutbildningen på den bestående ordningens grund som kommerskollegium för halvtannat år sedan föreslagit, men ej väsentliga fördelar skulle dock härigenom kunna ernås i avvaktan på bättre förutsättningar för ett mera konsekvent genomförande av en rationell reform. Såsom av handelsministerns uttalande framgår, skulle det åsyftade provisoriet kunna åvägbringas för en kostnad, som för första året icke skulle uppgå till mer än omkring 100 000 kronor; fullt genomfört skulle programmet kräva ett anslag av något mer än 190 000 kronor om året.

På grund av de organisatoriska anordningar, som genomförandet av detta program förutsätter, och med hänsyn till de omfattande ändringar i gällande författningar rörande navigationsskoleutbildning och befälsbehörigheten, som i samband därmed skulle bli nödvändiga, torde erforderliga förberedelser icke medhinnas före utgången av nästa budgetår eller början av nästkommande läsår vid navigationsskolorna. Då det emellertid är synnerligen angeläget att ingen tid försittes, bör beslut i saken fattas redan vid innevarande års riksdag, så att myndigheterna i god tid kunna förbereda den partiella reformen och, i avvaktan på statsmakternas slutliga ställningstagande till det större problemet, tillvarataga de inom räckhåll varande möjligheterna att genom förbättrad navigationsskoleutbildning bidra till en bättre rekrytering av handelsflottans befälskårer och samtidigt medverka till att höja sjöbefälens yrkesduglighet och allmänna kvalitet.

Under återopande av det sålunda anförda få vi hemställa,

att riksdagen ville

dels besluta, att förberedande kurser skola anordnas vid samtliga navigationsskolor,

dels till Navigationsskolorna: Avlöningar för budgetåret 1950/51 anvisa ett förslagsanslag av 706 300 kronor, vilket innebär en ökning med 23 000 kronor av Kungl. Maj:ts förslag,

dels besluta, att ytterligare provisoriska åtgärder till förbättring av navigationsskoleutbildningen i huvudsaklig överensstämmelse med vad som omförmälts under ifrågasvarande punkt i statsverkspropositionen (se tionde huvudtiteln s. 27 och 28) skola genomföras från och med läsåret 1951/52, samt att hos Kungl. Maj:t hemställa om de förslag till nästkommande års riksdag, som härav betingas,

dels ock hos Kungl. Maj:t anhålla, att förslag snarast möjligt måtte föreläggas riksdagen rörande reformering av utbildningen av befäl för handelsflottan.

Stockholm den 26 januari 1950.

Carl Eric Ericsson.

Sven Em. Ohlson.